

У овом тексту ћу се осврнути на један негативан коментар актуелних студентских протеста, објављен на интернет сајту НСПМ ([Карикатура протеста или Црвени универзитет "Маркс 21"](#) [Т. Ристића](#)) 31. октобра 2011. године. У исто време, разматрајући неке приговоре који су мање више општа места већине критичара "блокаде" факултета, овај осврт разумем и као прилог започетој јавној дискусији о студентским протестима и питањима која они покрећу.

Т. Ристић на почетку свог коментара нуди једну карикатуралну представу ранијих студентских протеста – оних из 1968. и 1996/97. године. Карикатуралну зато што не улази у њихове специфичне карактеристике, различите мотиве, захтеве, карактер, политички или социјални контекст итд., већ их слика у неколико потеза, пренаглашавајући (као што се то ради у карикатури) једну једину црту – њихов крајњи резултат, који је, наравно, негативан. "Добили смо универзитете који су образовање претворили у робу која је све скупља и скупља, док је њен квалитет све лошији и лошији." Међутим, ова последица је нешто што би тешко могло да се окарактерише као испуњење онога за шта су се студенти 1968. борили. Када су у питању протести из 1996/97, у некој детаљнијој анализи би се сигурно могло показати да су они били једна од важних карика у ланцу догађаја који су довели до ситуације у којој имамо знање као робу и тржиште као недодирљиви ауторитет чак и на универзитету. Али не морамо улазити у детаљне анализе и фина нијансирања како би утврдили да су протести из 1968. били део једног великог таласа протеста, студентских, али исто тако и радничких, и да су, ношени овим таласом, захтевали више социјалне правде, да су били против растућих неједнакости, и да су у земљи у којој је владајућа идеологија била левичарска били још више лево, да су се још више противили свим облицима сегрегације и залагали за универзалну приступачност високом образовању.

Ристића, међутим, не занимају ранији протести као предмет анализе, нити евентуално установљивање разлика између њих, већ људи који иза њих стоје. Тако он издваја људе који су у ранијим протестима учествовали и криви их за ситуацију у којој се налази како универзитет тако и читаво друштво. Некадашњи револуционари, шездесетосмаши, као и

деведесетседмаши, део су данашње друштвене елите, идеолошке су вође неолибералне комерцијализације свих сегмената друштва. У чему је проблем с оваквим свођењем покрета на људе који су у њему учествовали? Ристић није у стању да друштвени покрет посматра као нешто што такође има властиту логику, динамику у коју могу бити увучени они који у њему учествују. Колективни покрет може имати циљеве који се разликују од интимних приватних интереса оних који га воде и уколико се жели разумети један друштвени покрет, онда се у најмању руку мора узети у обзир и све оно за шта се он као покрет залаже. Претпоставимо да неки подлаци воде покрет. Све док га воде на тај начин да се покрет залаже за опште интересе, њихова нада да ће тиме извући и неки посебни, властити интерес, може се у ствари разумети као начин да они буду “изманипулисани”. Другим речима, као што је могуће посматрати покрет као средство за остваривање властитих интереса, исто тако је могуће и све те посебне интересе и људе који се због њих ангажују за општу ствар посматрати као “изманипулисане” од стране покрета, односно општег интереса за који се залажу. Такође, уколико је сам покрет оно на основу чега је неко учесник покрета, онда је јасно да покрет има одређену субјективност, да постоји “за себе”, те да су учесници покрета оног тренутка када издају идеје тог покрета и посвете се лову на властите интересе који су супротстављени покрету и његовим циљевима – престали да буду његови учесници већ његови противници. Тако се и шездесетосмаши као (идеолошке) вође неолибералних реформи могу разумети и као неко ко није остао веран ономе за шта се раније као студент залагао, није остао веран, да тако кажемо, идеалима из `68-е. Као што се, уосталом, многи други шездесетосмаши који нису ни у каквој врхушци и који су одбили да пређу на страну тренутно јачег и обављају лакејски посао браниоца “транзиције” и шминкера неолибералне сегрегације такође могу разумети не просто као наивчине него као они који су остали верни овим идеалима. Зато се они не могу тек тако трпати у исти кош са протестима из деведесетих. Они су, наиме, од самог почетка били првенствено политички мотивисани, бавили се питањима политичких избора, крађа на изборима, рушењем система, транзицијом и свиме ониме чиме су се бавиле и чиме се и даље баве наше политичке партије, тако да њихови учесници нису морали да издају никакве циљеве ових протеста укључујући се у дневнополитички живот као чланови различитих политичких партија, корифеји НАТО демократије и неолибералног схватања слободе (тржишта), са или без нагласка на националном интересу у увођењу, да не кажем увозу, ових вредности.

Но све је то мање важно, помињање ранијих протеста се у Ристићевом тексту заправо не анализира, већ више служи као реторички гест како би се дошло до праве теме, а то су актуелни студентски протести. Према њима аутор има веома негативан став и назива их карикатуром протеста. Зашто?

“Неки од захтева су оправдани”. У ствари, према аутору, разлози за протест су такви да би требало да покрену “општи талас” побуне студената. Дакле није реч о разлозима и захтевима, они су оправдани. Шта нам преостаје?

Критика се може сажети у две тачке: 1) начин организовања и 2) људи који стоје иза тога.

Аутору, прво, смета начин на који су протести организовани. А организовани су на радикално демократски начин, наиме, тако да сваки студент може да учествује и да заступа себе самог, да каже оно што мисли и чује мишљење других, да у јавној дискусији гради свој став и да непосредно одлучује о ономе што га се непосредно тиче. Аутору се привиђају некакви шаблони из анархистичких приручника. Ако су то коначни домети литературе коју он познаје а у којој се разматра непосредно демократско организовање, онда је у питању последица лошег образовања, можда баш истог оног образовања против којег студенти поред осталог устају, образовања које хоће да нам свима и једном за свагда утуви у главу како је парламентарна, представничка демократија (заједно с капитализмом) једини исправни облик политичког (економског) одлучивања, који нема алтернативу и како је све остало анархија и тоталитаризам.

Студентски протести су организовани и вођени од стране студената, јавно, на начин који је у тој мери демократски да је тешко смислити демократскији (ако има предлога како да се буде демократскији сигуран сам да ће их учесници протеста и сами радо јавно и демократски размотрити). У њихову легитимност се може много мање сумњати од легитимности званичних студентских “представника”, студентског парламента, чији чланови су то постали захваљујући апсурдно малом броју гласова студената и више него минијатурног одзива студената да у гласању уопште учествују. Наиме, број студената који учествују на самом пленуму је већи од броја студената који су гласали за овај “парламент”. Ако се у обзир узме и петиција подршке протесту, онда овај број постаје несразмерно већи. Али протести су легитимнији не само зато што је за неколико сати скупљено много више потписа студената који протест подржавају, већ пре свега због тога што је пленум место на којем свако може директно да заступа себе самог и да своје разумевање општег интереса свих студената изложи пред свим осталим заинтересованим студентима. То је, сложићемо се, виши степен демократичности од пуког давања гласа или стављања потписа...

Следећи приговор се тиче онога што/ко “стоји иза” протеста.

Одмах да кажем, мој став је да због начина на који су се до сада одвијали актуелни протести уопште нема разлога упуштати се у дискусију о томе ко стоји иза протеста, контролише их, повлачи конце и манипулише. Сматрам да је само то питање већ

погрешно. Оно нам наине унапред сугерише да иза студентских протеста мора да стоји нешто у основи нестудентско, или другачије речено, да студентски интерес није довољан да бисмо имали и разумели студентске протесте.

Али шта уопште значи бити студент? То је, поред осталог, једна друштвена улога, коју можемо да играмо уколико испоштујемо правила која пред нас поставља држава и унутар којих је регулисано како се постаје и престаје бити студент. Међутим то је само једна од улога. Свако од нас игра гомилу различитих улога, па тако и сваки студент игра и многе друге улоге. Тако неко у исто време може бити шахиста, хомосексуалац, религиозни фундаменталиста, члан различитих, званичних и незваничних, политичких и неполитичких организација. Сви ови шахисти, хомосексуалци и религиозни фанатици, уколико су студенти, могу да учествују у студентским активностима, предавањима, вежбама, испитима, па тако и протестима и да на пленуму износе своје ставове, све док их износе као студенти и зато што су студенти. Наравно, сви они могу и да покушавају да провуку своје интимне приватне интересе, али све док се у студентским захтевима налазе само ствари које се тичу студената као студената, рећи да ова или она група или организација стоји иза протеста је у најмању руку потпуно ирелевантно ако не и промашено. Макар и да су сви чланови пленума чланови још неке организације, Маркс 21, Хајек 17+ или Платон 3000, све док они у пленуму учествују као студенти, све док расправљају о студентским питањима и отворени су за учешће сваког студента, нема никаквог смисленог начина да се пленум разуме само као средство за постизање циљева ове или оне организације. Пре би се могло рећи да чак чланови ових организација могу замишљати у својој глави да су они ти који контролишу протесте, а да при том пленум заправо има властиту логику и самосталност у односу на појединачне актере. Заправо сваки учесник пленума може замишљати у својој глави да је он велики манипулатор и да има тоталну контролу над студентским покретом, као што и свако у својој глави може замишљати да је неко други велики манипулатор и тајни вођа, сви остали слепи следбеници, а он једини мудри посматрач са стране. Али зашто бисмо се ми бавили овим параноичним фантазијама, зашто бисмо дозволили да нас неко уопште увлачи у такву врсту разговора?

Сасвим друга је ствар што је велика вероватноћа да у актуелним протестима који су, опет, ношени једним таласом штрајкова и демонстрација широм света и који су подстакнути пре свега неподношљивим друштвеним неједнакостима које се утискују у све поре друштвеног живота па тако и у високо образовање, учествују и студенти који су лево оријентисани и од којих неки можда припадају левичарским организацијама или су симпатизери истих. Али у томе нема ничега спорног. Напротив, то се и могло очекивати, као што је, са друге стране, мало вероватно да у протесту са оваквим захтевима учествују студенти чланови или симпатизери нпр. ЛДП-а, који су по политичком опредељењу неолиберали и за које је тржишна догма неупитна, а продавање знања и социјално раслојавање најприродније последице. Ако се неко ко је студент залаже за студентска права, не може се рећи "Е па стани мало, у реду је то што тражиш, знање не

треба да буде роба и треба да буде доступно свима без обзира на материјални статус, али пошто си ти (можда) члан левичарске организације онда то у ствари није у реду”. Кога је брига чега је он све члан, када ни он сам не жели да истиче припадност било каквој организацији, када себе разуме као студента и залаже се за интересе студената. Све док се аутентични интереси студената поклапају са интересима било које друге организације, онда, ако је некеме стало до речи манипулација, протести манипулишу организацијама и појединцима барем у истој мери у којој организације и појединци манипулишу протестима и нико не може забранити члановима свакојаким организација да у протесту узму учешће, уколико су студенти и уколико се залажу за интересе студената, другим речима, уколико играју улогу студената.

Да не буде неспоразума, није реч о томе да нема смисла питати ко “стоји иза” протеста, уколико постоји јавно финансирање протеста од стране било каквих нестудентских организација, као и уколико постоји сарадња са њима, или ако постоје захтеви који немају везе са оним што се тиче студената као студената. Али у таквим случајевима се не мора њушкати око и распитивати за било чија уверења и чланске карте, а истицање тога да неко “стоји иза” није задирање у било чију приватну сферу и личне политичке преференције већ свима доступна очигледност. Такав је рецимо био случај са студентском организацијом Отпор, која нити је била демократски организована, нити су њени захтеви и циљеви били аутентично студентски, нити је скривала да је у Будимпешти обучавају пензионисани амерички генерали, као што, уосталом не скрива да и дан данас прима новац за промовисање “непослушности” и за даље ширење онога чему су је поменути генерали научили. Она је типичан пример покрета који се под кринком студентске организације залагао за политичке промене, односно за, како ректор Ковачевић отворено каже, описујући за шта се и он, придружујући се тадашњим студентима, залагао – рушење режима. У данашњем свету, а нарочито на нашим просторима, с обзиром на болна искуства са инстант протестима и револуцијама испирисаним, покретаним, финансираним и контролисаним од стране глобалних газда и локалних послушника, сасвим је нормално да се као први афект јавља сумња у аутентичност било каквог организовања и демонстрирања. Међутим, искуство би такође требало да нас је научило и томе да је довољно држати се онога што је јавно и очигледно, а то су разлози за протест, циљеви, начин организације. Ако су разлози оправдано незадовољство студената стањем у високом образовању, ако су захтеви студената нешто што је у интересу свих студената као студената (који се у крајњој линији врте око питања школарине односно захтева за образовање које би било бесплатно/свима доступно), и ако је начин организације демократски да демократскији не може бити, онда важи, слично као у вицу Грауча Маркса са идиотом: ако неко има индекс и изгледа као студент, представља се као студент и залаже се за студентске интересе, немојте се преварити, он и јесте студент.

У том случају наведена врста приговора заправо и није никакав аргумент већ најобичнија дифамација, клеветање које за циљ има скретање пажње са онога о чему се заправо

ради, скретање погледа са студентских захтева и њихове оправданости на неке тамо прљаве интересе шачице муватора и манипулатора. Таква врста приговора хоће од свих нас да направи њушкала која иду околу и распитују се о томе ко је симпатизер или члан које странке или организације. Одбијање да се у том смислу уопште упустимо у расправу ко стоји иза студентских протеста јесте одбијање да се буде њушкало.

У том смислу је и покушај да се студентски протести представе као карикатура аутентичних протеста неуспео, а ауторов закључак да се треба запитати шта је пленум и шта је организација Маркс 21 можемо прихватити само у оном његовом делу који се односи на пленум. Заиста, питање пленума као начина демократске организације који је демократичнији од свете краве парламентаризма је нешто што у јавности свакако заслужује много више пажње. С друге стране, питање организације Маркс 21 нам је у овом контексту потпуно незанимљиво. Њиме се, уколико желе, могу бавити разни политички аналитичари, њега могу покретати активисти ове организације, као и њихови противници, али оно као такво нема ама баш никакве везе са студентским протестима и може да служи једино самој овој организацији као промоција. Био свестан тога или не, аутор, хтео то или не, промовише ову организацију, али то је већ питање маркетинга, као и тога ко стоји иза овог текста и са каквим интересима, чиме се ја овде нећу бавити. А закључна оцена да је реч о протесту који је требало да “унапред не успе” је такође само једна злоћудна неоснована примедба на коју се само може додати да нити је блокада обустављена нити је студентска борба готова, као и да се осим подизања свести у јавности (студентској, али и професорској и широј друштвеној) о важности питања које протести постављају већ јављају и први конкретни плодови. Наиме Педагошки факултет у Сомбору је као директан одговор на захтеве студената смањио школарине на 12.500 динара, отворено изражавајући разумевање за материјалну ситуацију студената и родитеља и неопходност солидарности између професора и студената.

На крају, питања која студенти постављају су заправо питања која се тичу свих нас а не само студената. То су питања која нас стављају пред дилеме када је у питању смисао и сврха знања и образовања као таквог, као и места које ови треба да имају у друштву. Да ли ће знање и образовање бити третирано као јавно опште добро и бити доступно свима, или као привилегија малог слоја, приватно власништво богатих и моћних, средство контроле и експлоатације људских и иних ресурса, биће решено у борби у којој свако од нас мора заузети страну, био студент или не. Дилема која се отвара је и следећа: уколико су студентски протести покренули питања која се тичу свих – а питање знања, образовања и њихове опште доступности то свакако јесу, онда се питамо и да ли су студенти једини који треба да се баве тиме, организују пленуме и формулишу захтеве који се тичу свих нас који стицајем околности тренутно играмо друге улоге, улоге родитеља и деце, радника, незапослених, странаца, зналаца и незналица... Или смо и сви ми позвани да учествујемо у пленумима и дискусијама, у артикулисању општих интереса и борби за остваривање универзалних вредности, независно од улога које играмо. То су питања која морамо поставити, уколико желимо да разумемо актуелне

Студентски протести и карикатура аналитичког коментара

Пише: Срђан Николић
четвртак, 03 новембар 2011 13:50

студентске протесте и да према њима заузмемо став, да их подржимо и солидарисемо се с њима или осудимо и подвргнемо критици.

Због свега тога се коментарисано, антилевичарским афектом вођено свођење протеста на активност маргиналне (барем за сада, колико је мени познато...) политичке организације, заједно са упућивањем на “Црвени универзитет” из 1968. може разумети само као карикатура аналитичког коментара.